

تحلیل محتوای کتب درسی (مطالعات اجتماعی) بر اساس مولفه های نیاز های اجتماعی و روانی دانش آموزان دوره سوم و چهارم ابتدایی

عادل رضازاده میرا^۱

^۱دانشگاه مازندران، بابلسر adelrz3550@gmail.com

چکیده

این پژوهش باهدف تحلیل محتوای کتب درسی (مطالعات اجتماعی) بر اساس مولفه های نیاز های اجتماعی و روانی دانش آموزان دوره سوم و چهارم ابتدایی انجام گرفته است و در آن با استفاده از تکنیک تحلیل محتوا، میزان توجه به آموزش مؤلفه های نیاز های اجتماعی و روانی مورد مطالعه قرار گرفت واحد تحلیل در این مطالعه شامل متن، تصاویر و فعالیت های کتاب های درسی بوده است. نتایج نشان می دهد که در کل به مؤلفه های اجتماعی در حد متوسط و به مؤلفه روانی در حد خیلی کم توجه شده است. نیاز های اجتماعی و روانی در پایان بازنگری در هدفها و محتوای مجموعه کتب مطالعات اجتماعی پیشنهاد می گردد.

واژه های کلیدی

تحلیل محتوا، نیاز های اجتماعی و روانی، کتب درسی، مطالعات اجتماعی، مقطع ابتدایی.

۱. مقدمه

یکی از مهم ترین کارهای برنامه ریزان درسی، تهیه و تدوین محتوای آموزشی مناسب می باشد. محتوا در نظام آموزشی متمرکز از جایگاه ویژه ای برخوردار است. تعلیمات اجتماعی یکی از دروس مهم دوره ابتدایی است. از این رو تهیه و تدوین محتوای کتاب تعلیمات اجتماعی با توجه به ملاک هایی که باعث یادگیری معنی دار می شوند، یک ضرورت اساسی محسوب می شود. هدف اصلی آموزش تعلیمات اجتماعی در دوره ابتدایی این است که دانش آموزان توانایی لازم را برای انجام دادن وظایف در مقابل خانواده، دوستان و همسایگان به دست آورند، به آموزگاران و اولیای مدرسه احترام بگذارند، بتوانند به مقررات مدرسه پای بند باشند، با رعایت قوانین و مقررات به نیازهای روزمره پاسخ دهند، به پرورش مهارت های اجتماعی توجه بیشتری داشته باشند و علاقه به سرزمین و محیط زندگی در آنها افزایش یابد. (دهقان پور، ۱۳۹۰) در جریان آموزش و پرورش هر مقطع عوامل متعددی دخیل هستند که از بین آنها می توان به برنامه درسی به عنوان یکی از ارکان برجسته آن اشاره کرد. به شکل سنتی اهداف، محتوای فعالیت های یادگیری دانش آموز و روش های ارزشیابی را عناصر برنامه درسی دانسته اند که از میان آنها محتوا به عنوان مجموعه فعالیت ها و تجارب یادگیری از اهمیت بسزایی برخوردار است و تا کنون مطالعات زیادی در مورد تحلیل محتوا در زمینه درسی مانند محیط زیست، کارآفرینی، فرهنگ، و حتی متون و تصاویر و فعالیت های کتاب هایی مانند فیزیک و زیست شناسی صورت گرفته است که نشان دهنده اهمیت تحلیل محتوا در کتب درسی می باشد. از تحلیل محتوا تعاریف گوناگونی به عمل آمده که بخشی از اختلاف به تاریخچه این فن و روند تکاملی آن برمی گردد و بخشی دیگر از آن مربوط به تفاوت در حوزه گسترده این فن است. کریپندورف (۱۳۸۷) تحلیل محتوا را فن پژوهشی معرفی می کند که به منظور استنباط تکرارپذیر و معتبر از داده ها در مورد متن آنها بکار می رود و هدف این تحلیل را همانند سایر فن های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل می داند و به نقل از برلسون (۱۹۵۹) تحلیل محتوا را: «پژوهشی برای توصیف عینی، سیستماتیک و کمی محتوای آشکار پیام» معرفی می کند. لذا با توجه به تعاریف گفته شده تحلیل محتوای کتاب ها در هر زمینه ای موجب شناخت داده ها نه به منزله مجموعه ای از رویدادهای مادی بلکه به منزله پدیده های نمادین است و بدون اختلال در واقعیت اجتماعی به تحلیل آنها می پردازد. (سبحانی نژاد، ۱۳۹۲) مولفه های مورد بررسی در پژوهش حاضر به شرح زیر می باشد:

۱- مؤلفه های اجتماعی: قدرت طلبی - همکاری - انعطاف پذیری - سازگاری با دیگران - رهبری و پویایی - توانایی نفوذ بر دیگران - پاسخ به پیشنهادها و انتقادات - بلوغ و تعادل.

۲- مؤلفه های روانی: عشق - وقف - خوش بینی - صداقت - مرکز کنترل درونی - اعتماد به نفس - عزم و اراده - خودمحوری - همدلی - طلبی - تحمل شکست.

لذا مسئله این است با توجه به سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و تغییرات جدید کتب اجتماعی مقطع ابتدایی و همچنین با توجه به ضرورت آموزش نیاز های اجتماعی و روانی در مقطع ابتدایی میزان توجه به مولفه های نیاز های اجتماعی و روانی به چه میزان است؟ آیا در محتوای کتب اجتماعی مقطع ابتدایی پایه سوم و چهارم (کتاب های جدید تألیف)، به مقوله نیاز های اجتماعی و روانی توجه شده است و همچنین آیا محتوای این کتب به صورت فعال ارائه شده است یا خیر؟

و در این راستا اهداف زیر مدنظر قرار گرفته اند:

۱- تعیین میزان توجه به مؤلفه های اجتماعی در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی مقطع سوم و چهارم ابتدایی

۲- تعیین میزان توجه به مؤلفه های روانی در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی مقطع سوم و چهارم ابتدایی

۱.۱. مبانی نظری تحلیل محتوا

استفاده تاریخی تحلیل محتوا در بعد عملی آن را می توان به بهره گیری از تحلیل محتوا در شناخت کلمات، لغات و اصطلاحات کتاب های مقدس مثل تورات، انجیل و قرآن نسبت داد. با توجه به عمق معانی در کتاب های مقدس، مفسران به تحلیل محتوای لغات و مفاهیم آن می پرداختند. اولین مورد مستند تحلیل کمی متون به قرن هجدهم بر می گردد.

^۱ Burleson.

روش تحلیل محتوا که در بررسی محتوای کتاب های درسی و حتی کاربردهای دیگر به کار رفته، در پژوهشهای مختلفی استفاده شده است. (لاری، ۱۳۹۰). شانون و همکاران (۲۰۱۴) در پژوهشی نگرش اجتماعی دانش آموزان در برزیل و چین را اندازه گیری و مقایسه می کنند. نتایج این پژوهش نشان می دهد که فرهنگ و انتظارات کارآفرینانه بر نگرش کارآفرینی اثرگذار بوده و دانش آموزان چینی از نظر نوآوری در کسب و کار و کنترل بر کسب و کار قوی تر بوده اما دانش آموزان برزیلی در اعتماد به نفس امتیاز بیش تری آوردند و در مورد نیاز به موفقیت هم تفاوت چشم گیری مشاهده نشد. نسرين میانجی و دکتر پروین صمدی (۱۳۹۲) در پژوهشی باهدف تحلیل میزان توجه کتاب های درسی دوره متوسطه شاخه کاردانش کشور به انواع مؤلفه های فرهنگ کار و ابعاد سه گانه نگرش مذکور (شناختی، عاطفی و رفتاری) سه سؤال اصلی پژوهش مورد بررسی واقع شده است. عمده ترین یافته های پژوهش از این قرار است: در کتاب بهداشت و ایمنی کار از تعداد کل ۹۸ مرتبه توجه به مؤلفه های اساسی فرهنگ کار در بعد شناختی (۱۰۰) درصد، ۵۱ مرتبه (۵۲/۴) درصد آن همراه با ملاحظات بعد عاطفی و ۵ مرتبه (۵/۱) درصد مؤلفه های فرهنگ کار همراه با ملاحظات بعد رفتاری بوده است. در کتاب کارآفرینی از تعداد کل ۱۷ مرتبه توجه به مؤلفه های فرهنگ کار در بعد شناختی (۱۰۰) درصد، ۵ مرتبه (۲۹/۴) درصد بعد عاطفی بوده و در هیچ مؤلفه ای به بعد رفتاری اشاره ای نشده است. در کتاب قانون کار از تعداد کل ۳۰ مرتبه توجه به مؤلفه های فرهنگ کار در بعد شناختی (۱۰۰) درصد، تنها در ۲ مورد (۶/۶) درصد بعد عاطفی بوده و ۱ مرتبه (۳/۳) درصد همراه با ملاحظات بعد رفتاری بوده است. می توان گفت کتاب های مذکور عمدتاً شناختی و اشاره از نوع مستقیم بوده است؛ بنابراین در طراحی و تدوین کتاب های مذکور به ابعاد سه گانه نگرش فرهنگ کار در حد قابل توجه اعتنا نشده است. مهدی سبحانی نژاد و مینا مقدم (۱۳۹۲) در پژوهشی درصدد تبیین ابعاد و مؤلفه های نگرش کارآفرینی و تحلیل آن در محتوای کتب درسی عمومی و تکمیل مهارت دوره متوسطه کار و دانش بوده است. نتایج نشان داده است که در کتاب های عمومی، بیشترین میزان توجه به مؤلفه نگرش جامع کارآفرینی در کتب دین و زندگی و کمترین میزان توجه در کتاب زبان فارسی بوده به علاوه بیشترین توجه به بعد عاطفی و کمترین توجه به بعد شناختی نگرش جامع کارآفرینی بوده است در کتاب های تکمیل مهارت بیشترین میزان توجه به مؤلفه های نگرش جامع کارآفرینی در کتاب کارآفرینی و کمترین میزان توجه در کتاب بهداشت و ایمنی کار بوده است به علاوه بیشترین توجه به بعد شناختی و کمترین توجه به مؤلفه های بعد عاطفی نگرش جامع کارآفرینی بوده است.

۲. نوع و روش پژوهش

این پژوهش بر آن است که میزان توجه به آموزش و پرورش مهارت مؤلفه های کارآفرینی در کتاب های جدید تألیف مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی و همچنین میزان فعال یا غیرفعال بودن محتوا شامل متن، تصاویر و فعالیت ها را بررسی نماید لذا این پژوهش در اصل «تحلیل محتوایی» و از نوع توصیفی و از نظر هدف کاربردی است. روش تحلیل محتوای توصیفی یکی از انواع روش تحلیل محتوا است که در آن پیام های آشکار محتوا به طور منظم و کمی توصیف می شود. از این رو این نوع پژوهش را می توان روش تبدیل داده های کیفی به داده های کمی قلمداد کرد (سرمد و همکاران، ۱۳۷۷)

۳. جامعه آماری

جامعه آماری مورد مطالعه در این پژوهش، تمام محتوای موجود در کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی در سال ۱۴۰۰/۹۹ که شامل: متن، پرسش ها، فعالیت ها و تصاویر آن ها می باشد.

۴. نمونه و روش نمونه گیری

برای انتخاب نمونه از متن، تصاویر و فعالیت ها از روش نمونه گیری تصادفی سیستماتیک استفاده گردید و یک چهارم حجم هر کدام از کتاب های مطالعات اجتماعی پایه سوم و چهارم انتخاب گردید. واحد تحلیل در این کتاب ها شامل متن، تصویر و فعالیت ها می باشد.

جدول ۱ واحدهای تحلیل محتوای کتب مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

واحد	تعریف
تحلیل	

جمله	یک واحد معنی دار که از چند کلمه تشکیل شده محسوب می شود و حدود آن با استفاده از یکی از علائم نقطه، علامت (متن) سؤال و علامت تعجب تعیین شده است
تصاویر	شامل کلیه تصاویر مربوطه در هر درس می باشد.
فعالیت ها	شامل سؤالات و فعالیت هایی است که در هر درس برای دانش آموزان طرح گردیده است.

جدول ۲. اطلاعات نمونه انتخابی کتب مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی برای سنجش هر مؤلفه

مقطع		پایه سوم			پایه چهارم	
واحد تحلیل	متن	تصویر	فعالیت	متن	تصویر	فعالیت
تعداد گویه	۲۶	۴۰	۴۲	۴۵	۵۳	۳۵
تعداد دروس مورد تحلیل	۷				۶	
مجموع دروس	۲۳				۲۲	
تعداد صفحه	۹۷				۱۱۵	

۱۵ ابزار جمع آوری داده ها

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا و روش ویلیام رومی استفاده شده است و ابزار جمع آوری داده ها فهرست کنترل و واریسی محقق ساخته شامل ۵ بُعد اقتصادی، اجتماعی، عاطفی، عقلانی و سازمانی و ۷۵ زیر مؤلفه می باشد که در آن متن، فعالیت ها و تصاویر را بر اساس مقوله های از پیش تعریف شده تحلیل می گردد بعد از این مرحله شاخص درگیری دانش آموزان طبق تکنیک ویلیام رومی با متن و پرسش ها و تصاویر کتب مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی در سال ۹۳/۹۴ مشخص می شود. مقوله های مورد استفاده در متن پرسش ها و اشکال کتاب در تحلیل کارآفرینی به ترتیب ذیل مورد بررسی می باشد.

۶ بررسی میزان توجه به مؤلفه های اجتماعی در کتاب های مطالعات اجتماعی پایه سوم، چهارم

جدول شماره ۳. میزان توجه به مؤلفه حساسیت نسبت به دیگران در مجموعه کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم			چهارم	
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
حساسیت نسبت به دیگران	۰,۱۴۱	۰,۱۴۲	۰,۱۹۰	۰,۰۳۰	۰,۰۱۳	۰,۰۳۸
میانگین	۰,۱۵۸			۰,۰۲۷		

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی به توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه حساسیت نسبت به دیگران نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن و فعالیت‌ها و تصاویر در حد کم و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم به مؤلفه حساسیت نسبت به دیگران توجه شده است.

جدول ۴. میزان توجه به مؤلفه قدرت طلبی در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

چهارم		سوم		پایه	
تصویر	فعالیت	متن	تصویر	فعالیت	متن
۰,۰۵۷	۰	۰,۰۲۲	۰	۰	۰
					قدرت طلبی
					میانگین
					۰,۰۲۶

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه قدرت طلبی نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن و فعالیت‌ها و تصاویر هیچ‌گونه توجهی به این مؤلفه نشده است و در پایه چهارم در متن و تصاویر در حد خیلی کم، در فعالیت‌ها هیچ‌گونه توجهی به این مؤلفه نشده است.

جدول ۵. میزان توجه به مؤلفه همکاری در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

چهارم		سوم		پایه	
تصویر	فعالیت	متن	تصویر	فعالیت	متن
۰,۱۶۲	۰,۰۶۳	۰,۰۸۹	۰,۴۰۵	۰,۲۸۳	۰,۲۹۵
					همکاری
					میانگین
					۰,۳۲۸
					۰,۱۰۴

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه همکاری نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن و فعالیت‌ها در حد متوسط و تصاویر در حد خیلی خوب و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها در حد خیلی کم و در تصاویر در حد کم توجه شده است.

جدول ۶. میزان توجه به مؤلفه انعطاف پذیری در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

چهارم		سوم		پایه	
تصویر	فعالیت	متن	تصویر	فعالیت	متن
۰,۰۴۸	۰,۰۱۳	۰,۰۵۲	۰,۱۴۳	۰,۰۹۲	۰,۱۶۵
					انعطاف پذیری
					میانگین
					۰,۱۳۴
					۰,۰۳۷

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه سود انعطاف پذیری نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن و تصاویر در حد کم، فعالیت‌ها در حد خیلی کم و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم به مؤلفه انعطاف پذیری توجه شده است.

جدول ۷. میزان توجه به مؤلفه سازگاری با دیگران در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت
سازگاری با دیگران	۰,۳۷۲	۰,۲۳۳
میانگین	۰,۲۸۱	۰,۰۸۱

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه سازگاری با دیگران نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن در حد خوب، فعالیت‌ها و تصاویر در حد متوسط و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها در حد خیلی کم و در تصاویر در حد کم توجه شده است.

جدول ۸. میزان توجه به مؤلفه رهبری و پویایی در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت
رهبری و پویایی	۰,۰۲۶	۰,۰۰۸
میانگین	۰,۰۱۹	۰,۰۴۴

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه رهبری و پویایی نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه‌های سوم و چهارم در متن، فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۹. میزان توجه به مؤلفه توانایی نفوذ بر دیگران در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت
توانایی نفوذ بر دیگران	۰	۰,۱۰۰
میانگین	۰,۰۵۴	۰,۰۵۴

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه توانایی نفوذ بر دیگران نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن هیچ‌گونه توجهی صورت نگرفته است و در تصاویر در حد خیلی کم و به فعالیت‌ها در حد کم توجه شده است؛ و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم به مؤلفه توانایی نفوذ بر دیگران توجه شده است.

جدول ۱۰. میزان توجه به مؤلفه پاسخ به پیشنهادهای و انتقادات در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم				چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
پاسخ به پیشنهادهای و انتقادات	۰	۰	۰,۰۴۰	۰	۰	۰
میانگین				۰,۰۱۳		

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه پاسخ به پیشنهادهای و انتقادات نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) فقط در تصاویر پایه سوم و چهارم در حد خیلی کم توجه شده است

جدول ۱۱. میزان توجه به مؤلفه بلوغ و تعادل در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم				چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
بلوغ و تعادل	۰,۰۵۱	۰,۰۱۷	۰,۰۲۴	۰	۰,۰۳۱	۰,۰۲۹
میانگین					۰,۰۲۰	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه بلوغ و تعادل نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن، فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم در پایه چهارم در متن، هیچ‌گونه توجهی نشده و، در فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

۷ بررسی میزان توجه به مؤلفه‌های روانی در کتاب‌های مطالعات اجتماعی پایه سوم و چهارم

جدول شماره ۱۲. میزان توجه به مؤلفه رؤیا در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم				چهارم
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر

۰,۰۱۰	۰	۰	۰,۰۲۴	۰,۰۱۷	۰,۰۱۳	رؤیا
		۰,۰۰۳			۰,۰۱۸	میانگین

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه رؤیا نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن، فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم و تصاویر در حد متوسط و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها هیچ توجهی نشده است و در تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۱۳. میزان توجه به مؤلفه عشق در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم			چهارم	
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
عشق	۰,۱۵۴	۰,۰۲۵	۰,۱۲۷	۰	۰,۰۰۶	۰,۰۳۸
میانگین		۰,۱۰۱			۰,۰۱۵	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه عشق نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن در حد کم، فعالیت‌ها در حد خیلی کم و تصاویر در حد کم و در پایه چهارم در متن هیچ توجهی نشده و در فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم و در تصاویر توجه شده است در پایه چهارم، در حد خیلی کم به مؤلفه عشق هیچ توجهی نشده است.

جدول شماره ۱۴. میزان توجه به مؤلفه وقف در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم			چهارم	
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
وقف	۰,۰۷۷	۰	۰,۱۴۳	۰	۰,۰۰۶	۰,۰۱۰
میانگین		۰,۰۷۳			۰,۰۰۵	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه وقف نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن در حد خیلی کم و در فعالیت‌ها هیچ توجهی نشده و در تصاویر در حد کم توجه شده است و در پایه چهارم در متن، توجهی نشده و در فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول شماره ۱۵. میزان توجه به مؤلفه خوش‌بینی در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه		سوم		چهارم	
------	--	-----	--	-------	--

مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
خوش بینی	۰,۰۶۴	۰,۰۴۲	۰,۰۸۷	۰,۰۱۵	۰,۰۱۳	۰
میانگین	۰,۰۶۴			۰,۰۰۹		

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه خوش بینی نشان می دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن، فعالیت ها و تصاویر در حد خیلی کم و در پایه چهارم در متن، در حد کم، در فعالیت ها در حد خیلی کم و در تصاویر توجهی به این مؤلفه نشده است.

جدول شماره ۱۶. میزان توجه به مؤلفه صداقت در مجموعه کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم				
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
صداقت	۰,۰۷۷	۰,۰۲۵	۰,۱۳۵	۰	۰,۰۰۶	۰,۰۱۰
میانگین	۰,۰۷۹				۰,۰۰۵	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه صداقت نشان می دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن و فعالیت ها در حد خیلی کم و تصاویر در حد کم توجه شده است و در پایه چهارم در متن توجهی به مؤلفه صداقت نشده و در فعالیت ها و تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۱۷. میزان توجه به مؤلفه مرکز کنترل درونی در مجموعه کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم				
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
مرکز کنترل درونی	۰	۰	۰	۰	۰,۰۰۶	۰
میانگین	۰				۰,۰۰۲	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مرکز کنترل درونی نشان می دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن، فعالیت ها و تصاویر هیچ گونه توجهی نشده است و در پایه چهارم در متن و تصاویر هیچ گونه توجهی نشده است و در فعالیت ها در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۱۸. میزان توجه به مؤلفه اعتماد به نفس در مجموعه کتاب های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم				
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر

اعتماد به نفس	۰	۰,۰۰۸	۰,۰۲	۰	۰,۰۱
			۴		۹
میانگین	۰,۰۱۱			۰,۰۰۶	

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه اعتماد به نفس نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه سوم، در متن هیچ توجهی نشده و در فعالیت‌ها و تصاویر در حد خیلی کم و در پایه چهارم در متن و فعالیت‌ها هیچ توجهی نشده و در تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۱۹. میزان توجه به مؤلفه خودمحموری در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم				
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
خودمحموری	۰	۰	۰,۰۳۲	۰	۰	۰,۰۱۰
میانگین	۰,۰۱۰			۰,۰۰۳		

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه خودمحموری نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) به ترتیب در پایه‌های سوم و چهارم، در متن و فعالیت‌ها هیچ توجهی به این مؤلفه نشده است و در تصاویر در حد خیلی کم توجه شده است.

جدول ۲۰. میزان توجه به مؤلفه تحمل شکست در مجموعه کتاب‌های مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی

پایه	سوم	چهارم				
مؤلفه	متن	فعالیت	تصویر	متن	فعالیت	تصویر
تحمل شکست	۰	۰,۰۰۸	۰	۰	۰	۰
میانگین	۰,۰۰۳					

نتایج تجزیه و تحلیل محتوای کتب درس مطالعات اجتماعی با توجه به جدول از نظر میزان توجه به مؤلفه تحمل شکست نشان می‌دهد که از نظر داوران میزان توجه به این مؤلفه در (متن، فعالیت و تصاویر) در پایه سوم، در متن و تصاویر هیچ گونه توجهی به این مؤلفه نشده است و در فعالیت‌ها در حد خیلی کم توجه شده است و در پایه چهارم در متن تصاویر و فعالیت‌ها هیچ گونه توجهی به این مؤلفه نشده است.

۸. بحث و نتیجه گیری

بیشترین میزان توجه به زیر مؤلفه‌های اجتماعی (همکاری، سازگاری با دیگران) بوده است و کمترین میزان توجه به مؤلفه‌های (بلوغ و تعادل، پاسخ به پیشنهادهای و انتقادات) بوده و به بقیه مؤلفه‌ها در حد کم توجه شده است. و در تحلیل محتوای مطالعات اجتماعی مقطع ابتدایی به مؤلفه‌های عاطفی در حد خیلی کم توجه شده است که در این راستا بیشترین میزان توجه به زیر مؤلفه ی (همدلی) بوده است و کمترین میزان توجه به زیر مؤلفه‌های (رؤیا، تحمل شکست) بوده است و به بقیه مؤلفه‌ها در حد کم و خیلی کم توجه شده است.

۹ پیشنهاد:

- ۱- با استناد به نتایج این پژوهش میزان توجه به مؤلفه‌های اجتماعی در حد متوسط می‌باشد و در کل میزان توجه به این مؤلفه‌ها در حد کم و خیلی کم می‌باشد لذا توجه بیشتر به مؤلفه اجتماعی و زیر مؤلفه‌های آن در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی پیشنهاد می‌گردد.
 - ۲- توجه بیشتر به زیر مؤلفه‌های بلوغ و تعادل و پاسخ به پیشنهادهای و انتقادات در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی که نسبت به سایر زیر مؤلفه‌ها در حد خیلی کم به آن‌ها توجه شده است.
- با توجه به، میزان توجه به مؤلفه‌های روانی در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی پیشنهاد می‌گردد:
- ۱- با استناد به نتایج این پژوهش میزان توجه به مؤلفه‌های روانی نسبت به سایر مؤلفه‌ها در حد خیلی کم می‌باشد و در کل میزان توجه به این مؤلفه‌ها در حد کم و خیلی کم می‌باشد لذا توجه بیشتر به مؤلفه عاطفی و زیر مؤلفه‌های آن در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی پیشنهاد می‌گردد.
- توجه بیشتر به زیر مؤلفه‌های آرزومندی، خودمختاری، رؤیا، پافشاری، توفیق طلبی، خودمحوری و تحمل شکست در مجموعه کتب مطالعات اجتماعی که نسبت به سایر زیر مؤلفه‌ها در حد خیلی کم به آن‌ها توجه شده است.

منابع

- [۱] احمدی، غلام علی، فضائی فر، زینب، ۱۳۹۲. تحلیل محتوای کتاب‌های آموزش حرفه و فن دوره راهنمایی بر اساس شاخص‌های کارآفرینی، مجله توسعه کارآفرینی، دوره ششم، شماره اول.
- [۲] جعفری هرندی، رضا، نصر، احمد رضا، میر شاه جعفری، ابراهیم، ۱۳۹۷. تحلیل محتوا روشی پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی، با تأکید بر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی. فصلنامه حوزه و دانشگاه، روش‌شناسی علوم انسانی. سال ۱۴، شماره ۵۵، صفحات: ۳۳-۵۸.
- [۳] دهقان پور آزاده و همکاران، ۱۳۹۰. مقاله بررسی کتب درسی تعلیمات اجتماعی دوره ابتدایی از منظر میزان توجه به کارآفرینی، دانشگاه شهید چمران اهواز، اولین اجلاس دانشجویی کشور، صص ۱۵-۱.
- [۴] سبحانی نژاد، مهدی، مقدم، مینا، ۱۳۹۲. تبیین و مؤلفه‌های نگرش جامع کارآفرینی و تحلیل آن در محتوای کتب درسی عمومی و متوسطه کار و دانش، فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، شماره ۱، صص ۷۹-۵۵.
- [۵] سبحانی نژاد، مهدی، همایی، رضا، ۱۳۸۹. میزان توجه به نگرش فرهنگ کار در کتاب‌های درسی دوره راهنمایی کشور، فصلنامه آموزه، شماره ۲۸، صص: ۲۱-۱.
- [۶] سرمد، زهره، بازرگان، عباس، حجازی، الهه، ۱۳۷۷. روش‌های تحقیق در علوم رفتاری، آگاه، تهران.
- [۷] کاوه، محمد، ۱۳۹۱. آسیب‌شناسی بیماری‌های اجتماعی (جلد اول)، تهران: نشر جامعه‌شناسان، چاپ اول.
- [۸] لاری، امیر، علمیری، مصطفی، عربیون، ابوالقاسم، ۱۳۹۰. تحلیل محتوای کتاب‌های مدل آموزش کارآفرینی KAB از بعد میزان توجه به نگرش کارآفرینانه، ماهنامه اقتصادی اجتماعی کار و جامعه، شماره ۱۳۶، صص ۸۰-۶۶.
- [9] Erdogan, Mehmet, Kostova, Zdravka, Marcinkowski, Thomas, 2012. Components of Environmental Literacy in Elementary Science Education Curriculum in Bulgaria and Turkey. Eurasia Journal of Mathematics Science and Technology Education, 5, 15-26.

ششمین کنفرانس ملے

علوم انسانی و آموزش و پرورش با محوریت توسعه پایدار

6th National Conference on
Humanities and Education With a focus on sustainable development
www.mpconf.ir

- [10] Hasan, Ali S. Raddatz, Volker 2014. Analysis of EFL elementary textbooks in Syria and Germany: cognitive, affective and procedural aspects in their inter cultural context *Journal of Intercultural Communication*, 17, 20-30.
- [11] Rae, D. 2016. Opportunity centred learning: An innovation in enterprise education. *Education Training*. Vol. 45 No. 8, pp: 542-549.
- [12] Razzino, Marianne Pauline ,2014. *Environmental Education in Mexico: A Content Analysis of Primary School Textbooks*. Unpublished master's thesis, Virginia Polytechnic Institute and State University, Virginia.